

Prikaz monografije
UDK: 007:004]:338.431(049.32)
502.131.1:711.3

**PAMETNA SELA - BUDUĆNOST ODRŽIVOG RURALNOG
RAZVOJA, LELA RISTIĆ I ŽARKO BARBARIĆ,
EKONOMSKI FAKULTET UNIVERZITETA U KRAGUJEVCU, 2019.**

Miloš Dimitrijević

Univerzitet u Kragujevcu, Ekonomski fakultet

U izdanju Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu, objavljena je, 2019. godine, naučna monografija pod naslovom *Pametna sela - budućnost održivog ruralnog razvoja*, autora dr Lele Ristić, vanrednog profesora Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu i dr Žarka Barbarića, redovnog profesora u penziji Državnog univerziteta u Novom Pazaru.

Recenzenti ove monografije jesu: (1) dr Sonja Jovanović, redovni profesor Univerziteta u Nišu – Ekonomski fakultet; (2) dr Snežana Đekić, redovni profesor u penziji Univerziteta u Nišu – Ekonomski fakultet; i (3) dr Saša Obradović, redovni profesor Univerziteta u Kragujevcu – Ekonomski fakultet. Autori izražavaju veliku zahvalnost recenzentima na korisnim sugestijama i podršci u istraživanju ove veoma kompleksne problematike.

Posebnu zahvalnost autor, Lela Ristić, upućuje svom profesoru i mentoru, dr Milici Vujičić, redovnom profesoru, sa kojom je imala čast i zadovoljstvo da saraduje i uči od samog početka rada na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Kragujevcu, a koja je svoje istraživačko iskustvo bila spremna da podeli i prilikom izrade ove monografije.

Monografija *Pametna sela - budućnost održivog ruralnog razvoja*, (ISBN: 978-86-6091-097-6) pisana je na srpskom jeziku, latiničnim pismom, ima 179 strana + 16 uvodnih (I–XVI), i sadrži i 56 slika, 18 tabela i 6 grafikona. Navedena je i objašnjena 181 skraćenica, uz odgovarajući broj citata i autocitata autora.

Ova monografija je nastala kao rezultat interesovanja autora za koncept "pametnih sela" u savremenim uslovima razvoja, baziranim na znanju i novim tehnologijama. U monografiji su razmatrani ključni aspekti koncepta "pametnih sela". Naime, "pametna sela" se opisuju kao ruralne zajednice koje baziraju razvoj na sopstvenim snagama i resursima, ali i novim mogućnostima, pri čemu se tradicionalni i novi elementi razvoja adekvatno kombinuju, korišćenjem digitalnih informaciono-komunikacionih tehnologija, inovacija i znanja, da bi se ostvarili benefiti za lokalno stanovništvo. Primena koncepta "pametnih sela" podrazumeva: korišćenje savremenih tehnologija, e-upravu, dobru infrastrukturu, efikasan javni prevoz, bezbednost hrane, ekološki i socio-ekonomski razvoj, brigu o zdravlju, razvoj pojedinca i zajednice, savremenu edukaciju, razvoj lokalnog biznisa, savremeno upravljanje otpadom, vodama, šumama i zemljištem, proizvodnju i

korišćenje obnovljive energije, energetske efikasnost i jačanje kapaciteta za ruralni razvoj. Bez obzira na kompleksnost koncepta, problematika revitalizacije ruralnih područja, putem ovog modela, sve je aktuelnija. Važnim determinantama za razvoj "pametnih" i konkurentnih sela, smatraju se: dobre veze – širokopojasna konekcija ruralnih područja, u cilju savladavanja izolacije ovih područja kada je u pitanju dostupnost i korišćenje različitih savremenih usluga; razvoj i digitalni pristup tržištu; modernizacija farmi i diverzifikacija ruralne ekonomije za održivost ruralnih zajednica. Autori navode da sva seoska naselja imaju šansu da budu "pametna", a primena ovog koncepta uključuje čitavo ruralno okruženje, grupe seoskih naselja, male gradove i veze sa velikim gradovima. Takođe, uočavaju da primeri dobre prakse "pametnih sela" u Evropskoj uniji i zemljama Zapadnog Balkana, imaju zajedničke karakteristike održivosti, inovativna rešenja i adekvatne strategije, bez obzira na brojne ruralne različitosti.

Imajući u vidu složenost i multidisciplinarni karakter istraživane teme, predmetna problematika je u monografiji strukturirana u šest poglavlja: 1) *Integralni pristup održivom ruralnom razvoju*; 2) *Revitalizacija i održivi razvoj ruralnih područja kroz digitalne inovacije*; 3) *Informacione i komunikacione tehnologije za "pametna sela"*; 4) *Koncept "pametnih sela"*; 5) *Oblici podrške razvoju "pametnih sela"*; 6) *Pravni okvir za primenu koncepta "pametnih sela"*. Svako poglavlje započinje rezimeom iznetog sadržaja, gde se ističu najvažnija pitanja obrađena u okviru te tematske celine.

Nakon Uvoda, u prvom poglavlju pod naslovom *Integralni pristup održivom ruralnom razvoju*, definišu se pojam ruralnosti, ključni indikatori ruralnog razvoja i koncept integralnog održivog razvoja ruralnih područja. Pritom se ističe važnost Milenijumskih ciljeva održivog ruralnog razvoja i globalne Agende za održivi razvoj do 2030. godine sa posebnim akcentom na mapiranje nacionalnog strateškog okvira u odnosu na globalne ciljeve održivog razvoja.

Revitalizacija i održivi razvoj ruralnih područja kroz digitalne inovacije naslov je drugog poglavlja u monografiji, pri čemu se ukazuje da, u savremenim uslovima, ruralni razvoj mora biti baziran na znanju i novim tehnologijama, što potvrđuju i savremeni modeli i pristupi u razvoju ruralnih područja, koji se u monografiji obrađuju. Pri tom se naglašava značaj Akcijskog plana za digitalno obrazovanje u Evropskoj uniji i Digitalne agende za Zapadni Balkan. Precizna poljoprivreda, kao spoj nove tehnologije i očuvanja životne sredine, ističe se kao jedan od najaktuelnijih i najperspektivnijih pristupa u oblasti razvoja agrara i ruralne ekonomije.

U trećem poglavlju pod naslovom *Informacione i komunikacione tehnologije za "pametna sela"*, najpre se ukazuje na opšti značaj informacione i komunikacione tehnologije (ICT) za ruralni razvoj, pri čemu se posebno apostrofira uloga mobilne telefonije i ostalih komunikacionih tehnologija. Takođe, u ovom poglavlju se pažnja posvećuje i izuzetno važnim oblastima u procesu tehnološkog osavremenjavanja ruralnih zajednica, kao što su optički sistemi prenosa, međusobna komunikacija sela sa gradom i unutar sela, Internet of Things, satelitsko osmatranje površine zemlje, obnovljivi izvori električne energije i elementi energetske efikasnosti.

Koncept "pametnih sela" naslov je četvrtog poglavlja, u kojem se opisuje nastanak i razvoj koncepta "smart villages". Pri tom se naglašava uloga "pametnih sela" u demografskoj obnovi ruralnih područja i analiziraju relevantne ruralno-urbane funkcionalne veze. U tom kontekstu, ističe se veliki značaj mobilnosti, socijalnih inovacija i cirkularne ekonomije. Primeni koncepta "smart villages" u praksi, u ovom poglavlju, posvećuje se posebna pažnja.

Oblici podrške razvoju "pametnih sela" naslov je petog poglavlja, u okviru kojeg se analiziraju javno-privatna partnerstva u funkciji razvoja "pametnih sela" i lokalne inicijative za razvoj "pametnih sela", kao i značaj uspostavljanja mreža za ruralni razvoj i zadružnog sektora.

U posljednjem, šestom poglavlju, pod naslovom *Pravni okvir za primenu koncepta "pametnih sela"*, ukazuje se na značaj podsticajne zakonske regulative i institucionalnog okvira za razvoj „pametnih sela“, uz fokusiranje na ključne subjekte za prevenciju rizika u funkciji razvoja "pametnih sela".

Iako je reč o veoma kompleksnoj problematici, autori ove monografije uspeali su da prikažu na originalan i pristupačan način, najznačajnije aspekte modela razvoja ruralnih područja kroz koncept "pametnih sela", i da ih obrade sasvim razumljivo, koncizno, naučno i stručno korektno. U obradi teme korišćen je veliki broj relevantnih izvora domaće i strane literature, i za monografske publikacije propisani broj bibliografskih referenci (uključujući i autocitate). Monografija je, pre svega, namenjena studentima na višim nivoima studija, ali i stručnoj i naučnoj javnosti koja se bavi problematikom održivog ruralnog razvoja. I na kraju, nesumnjivo, reč je o vrednoj naučnoj monografiji na univerzitetskom nivou u oblasti upravljanja ruralnim razvojem, koja predstavlja korisnu literaturu za studente, istraživače u naučno-obrazovnim institucijama, kao i kreatore razvojne politike u ovoj oblasti.

*Primljeno 25. februara 2020,
nakon revizije,
prihvaćeno za publikovanje 25. septembra 2020.
Elektronska verzija objavljena 1. oktobra 2020.*

Miloš Dimitrijević je istraživač-pripravnik Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu. Osnovne oblasti njegovog naučnog istraživanja jesu: opšta ekonomija i privredni razvoj, ekonomika poljoprivrede, ruralni razvoj, agrobiznis. Autor je ili koautor 6 radova publikovanih u časopisima, tematskim zbornicima ili zbornicima domaćih i međunarodnih konferencija.